

RODINNÉ/MANŽELSKÉ OBYDLIE

FAMILY/MARITAL RESIDENCE

Peter Bednár¹

<https://doi.org/10.33542/SIC2022-2-02>

ABSTRAKT

Článok vymedzuje pojem obydlie pomocou judikatúry a jazykového výkladu. Približuje pojem rodinné obydlie a jeho ochranu podľa práva Českej republiky a manželské obydlie podľa práva Rakúskej spolkovej republiky. Samostatne je spracovaná problematika pokojného rodinného prostredia podľa aktuálneho práva Slovenskej republiky. Uvádzané sú prípadné zásahy do nedotknuteľnosti obydlia. Pozornosť je venovaná aj téme domáceho násillia. Samostatná podkapitola je venovaná problematike manželského obydlia podľa pripravovaného kódexu slovenského občianskeho práva hmotného. Záverečná časť článku je venovaná myšlienke harmonizácie rodinného práva v rámci EÚ a spomínaný je význam nezávislých panelov akademikov pri hľadaní optimálnych riešení v práve.

ABSTRACT

The article defines the concept of dwelling with the help of case law and linguistic interpretation. It introduces the concept of family residence and its protection under Czech law and matrimonial residence under Austrian law. The issue of a peaceful family environment is treated separately according to the current law of the Slovak Republic. Interventions into the inviolability of the dwelling are mentioned. Attention is also paid to the topic of domestic violence. A separate sub-chapter is dedicated to the issue of the matrimonial residence according to the prepared concept of the Slovak Civil Code. The final part of the article is devoted to the idea of harmonization of law within the EU and mentions the importance of independent panels of academics in the search for ideal solutions in law.

I. ÚVOD

Cieľom článku je poukázať na vymedzenie pojmu obydlie, so zameraním na ochranu rodinného/manželského obydlia. Zameriavame sa na právnu úpravu skúmanej témy v českom i rakúskom kódexe civilného práva a zo slovenskej úpravy upriamujeme pozornosť na platné predpisy civilného aj verejného práva, ako aj na pripravovaný kódex slovenského občianskeho práva. Používame **metódy** analýzy a syntézy, pri skúmaní jednotlivých právnych úprav používame komparatívnu analýzu.

V záverečnej časti článku spomíname tému žiaducej harmonizácie európskeho rodinného práva. Na základe tendencií v európskom práve a s prihliadnutím na judikatúru a odborné výstupy sme presvedčení, že ustanovenia zakotvujúce ochranu rodinného obydlia by mali mať svoje miesto aj v pripravovanom slovenskom kódexe civilného práva.

II. OBYDLIE AKO POJEM

Obydlie je priestor privátnej sféry človeka, miesto jeho súkromia. V obydlí sa spravidla odohráva rodinný život, formujú sa medziľudské vzťahy, či osobnosti členov domácnosti.

¹ JUDr., Mgr., Paneurópska vysoká škola v Bratislave, Právnická fakulta, Slovenská republika
Pan_European University in Bratislava, Faculty of Law, Slovak republic.

Rodina spravidla formuje životné osudy ľudí najmä v začiatkoch ich životnej cesty. Pre rodinu aj jednotlivca má obydlie neodškriepiteľný význam.

Všeobecná deklarácia ľudských práv v čl. 25 ods. 1 uvádza, že každý má právo na životnú úroveň zabezpečujúcu jemu i jeho rodine zdravie a blahobyť – vrátane potravy, šatstva, **bývania**, lekárskej starostlivosti a nevyhnutných sociálnych opatrení. Právo na bývanie je jedným zo základných ľudských práv.²

Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd v čl. 8 upravuje, že každý má právo na rešpektovanie svojho súkromného a rodinného života, **obydlia** a korešpondencie.³

Vymedzenie dvoch podstatných pojmov – **obydlie** a **bývanie**, tak v kontexte vyššie uvedených dokumentov, ako aj s prihliadnutím na jednotlivé jazykové mutácie a judikatúru, je možné považovať za veľmi podstatnú záležitosť. Cieľom je predchádzať nejednoznačným interpretáciám a nedorozumeniam.

Pri sémantickom⁴ vymedzení pojmu **obydlie** sa opierame o **judikatúru**. V zmysle judikatúry **Európskeho súdu pre ľudské práva** je potrebné vnímať obydlie v pomerne širokom zmysle, nezávisle od toho, ako ho (prípadne) definujú jednotlivé vnútroštátne predpisy. Rozhodujúci nie je ani vlastnícky vzťah osôb užívajúcich obydlie k nemu a ani prípadné technické definície.

Pojem obydlie je potrebné vnímať v širšom zmysle ako je význam anglického slova **home**, obsahovo je potrebné priblížiť sa k pojmu **domicil**, ktorého obsah je blízky k významu francúzskeho slova **domicile**.⁵

Viacere rozhodnutia súdov potvrdzujú, že pojem obydlie by mal byť vnímaný ako **autonómny koncept**, ktorý nezávisí od klasifikácie podľa vnútroštátneho práva.⁶ Preto odpoveď na otázku, či môže byť akýkoľvek príbytok (napr. karavan) považovaný za obydlie podliehajúce ochrane podľa čl. 8 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, závisí od skutkových okolností, a to od existencie dostatočných a nepretržitých väzieb na konkrétne miesto:

„K odůvodněnosti stížnosti Soud nejprve konstatoval, že stěžovatelé obývali předmětné pozemky po mnoho let a vytvořili si tak ke svým příbytkům dostatečně úzké vazby; jejich příbytky lze proto bez ohledu na dikci vnitrostátního práva považovat za „obydlí“ ve smyslu článku 8 Úmluvy. Život v karavanech je navíc nedělitelnou součástí identity kočovníků, a byť stěžovatelé kočovný způsob života již neprovozují, dotčeno je rovněž jejich právo na respektování soukromého a rodinného života.“⁷

² Všeobecná deklarácia ľudských práv [cit. 13. 07. 2022]. Dostupné z: <https://www.gender.gov.sk/wp-content/uploads/2012/06/UDHRvSVK.pdf>.

³ Európsky dohovor o ľudských právach, v znení protokolov č. 11, 14 a 15, s dodatkovým protokolom a protokolmi č. 4, 6, 7, 12, 13 a 16 [cit. 13. 07. 2022]. Článok 8: Právo na rešpektovanie súkromného a rodinného života. Dostupné z: https://www.echr.coe.int/documents/convention_slk.pdf.

⁴ Sémantika je náuka o význame slov. Ide o špeciálnu disciplínu, ktorá zahŕňa rôzne úrovne a koncepty významu z lexikálneho, formálneho, štruktúrneho a funkčného hľadiska.

⁵ Niemietz proti Nemecku (13710/88), Európsky súd pre ľudské práva 16. 12. 1992 [cit. 22. 06. 2022]. Dostupné z: https://www.stradalex.com/en/sl_src_publ_jur_int/document/echr_13710-88. „As regards the word "home", appearing in the English text of Article 8 (art. 8), the Court observes that in certain Contracting States, notably Germany (see paragraph 18 above), it has been accepted as extending to business premises. Such an interpretation is, moreover, fully consonant with the French text, since the word "domicile" has a broader connotation than the word "home" and may extend, for example, to a professional person's office“.

⁶ Chiragov a ostatní proti Arménsku (13216/05), Európsky súd pre ľudské práva 16. 6. 2015 [cit. 23. 7. 2022]. Dostupné z: <https://www.refworld.org/cases,ECHR,5582d29d4.html>.

⁷ Winterstein a ostatní proti Francúzsku (27013/07), Európsky súd pre ľudské práva 17. 10. 2015 [cit. 23. 7. 2022]. Dostupné z: [http://eslp.justice.cz/justice/judikatura_eslp.nsf/0/BCFE5E7DCF523D68C1257CD80042E975/\\$file/Winterstein%20a%20ostatni%20proti%20Francii_annotate.pdf?open& .](http://eslp.justice.cz/justice/judikatura_eslp.nsf/0/BCFE5E7DCF523D68C1257CD80042E975/$file/Winterstein%20a%20ostatni%20proti%20Francii_annotate.pdf?open& .)

Podobné argumenty nachádzame aj v rozsudku *Prokopovich proti Rusku*,⁸ ako aj *McKay-Kopecka proti Poľsku*.⁹

Ako obydlie môže byť chápaný aj **víkendový dom**, prípadne **maringotka** alebo **karavan**, pričom **nie je rozhodujúci ani právny stav k samotnému obydlIU** alebo **k pozemku**, na ktorom sa toto obydlie nachádza.¹⁰

Definícia obydlia môže byť tiež aplikovaná aj na **dlhodobé, niekoľkoročné užívanie domu, ktorý patrí príbuznému:**

*Hoci to bol s najväčšou pravdepodobnosťou jej svokor, a nie ona, kto vlastnil predmetný dom, prvá sťažovateľka tam žila významné obdobia (ročne). ... Vzhľadom na jej silné rodinné spojenie a povahu jej bydliska patrí jej obývanie domu do rozsahu ochrany zaručenej článkom 8 Dohovoru.*¹¹

Pojem obydlie sa môže vzťahovať aj na **dom patriaci obci**, v ktorom sídli osoba ako nájomca, a to aj za predpokladu, keď sa podľa vnútroštátneho práva skončilo právo na výkon povolania,¹² alebo ak právo sa na obsadenie nehnuteľnosti skončilo už pred niekoľkými rokmi:

*„V posudzovanom prípade je nesporné, že sťažovateľka v predmetnom bytĕ bydlela dle vlády v letech 1970 až 2009, dle sťažovateľky do roku 2010. S ohľadom na tyto skutečnosti Soud konstatuje, že sťažovateľka měla dostatečné a trvalé vazby k předmětnému bytu, pročez je tento byt třeba považovat za její „obydlí“ pro účely čl. 8 Úmluvy.“*¹³

V súvislosti s pojmom *obydlie* je vždy dôležité sledovanie účelu bývania, nie technická konštrukcia ani vlastnícke práva k veci.

III. RODINNÉ OBYDLIE PODĽA PRÁVA ČESKEJ REPUBLIKY

Ustanovenia upravujúce **rodinné právo** tvoria imanentnú súčasť českého Občianskeho zákonníka,¹⁴ jeho druhú časť – § 655 - § 975.

Český Občiansky zákonník chráni **rodinné obydlie** najmä pred nezodpovednými úkonmi jedného z manželov, ktoré by mohli ohroziť základné potreby rodiny – ide o scudzenie nehnuteľnosti bez súhlasu druhého z manželov, zriadenie práva k domu alebo bytu, ktoré je nezlučiteľné s bývaním, prípadne môže ísť aj o iné konanie, ktoré by mohlo ohroziť alebo znemožniť bývanie. Ak by jeden z manželov takýmto spôsobom konal, druhý z manželov sa môže dovolať absolútnej neplatnosti takéhoto konania.¹⁵ Uvedená ochrana sa týka tej nehnuteľnosti, kde má rodina svoje *rodinné obydlie*. Ak je dom/byt v režime SJM (*společné jmění manželů*), môžu ním disponovať len obaja manželia, a to pod sankciou neplatnosti.

⁸ Prokopovich proti Rusku (58255/00), Európsky súd pre ľudské práva 18. 11. 2004 [cit. 23. 7. 2022]. Dostupné z: <https://www.legal-tools.org/doc/1eb88a/pdf>.

⁹ Renata McKay-Kopecka proti Poľsku (45320/99), Európsky súd pre ľudské práva 17. 9. 2006.

¹⁰ Buckley proti Spojenému kráľovstvu (20348/92), Európsky súd pre ľudské práva 29. 9. 1996 [cit. 22. 06. 2022]. Dostupné z: <https://opil.ouplaw.com/view/10.1093/law:ihrl/3110echr96.case.1/law-ihrl-3110echr96>. Súd skúmal, či stíhanie a pokutovanie Rómky za porušenie kontrol územného plánovania bolo v súlade s príslušnými ustanoveniami Európskeho dohovoru o ľudských právach, keď žila v karavane na svojom pozemku v rámci svojho tradičného životného štýlu, či bolo porušené jej právo na rešpektovanie „domova“ podľa článku 8 Dohovoru o ochrane človeka - Práva a základné slobody (Európsky dohovor o ľudských právach) a či bola sťažovateľka obeťou diskriminácie na základe svojho postavenia Rómky v spojitosti s článkom 14 a článkom 8 EDLP.

¹¹ Mentas a ostatní proti Turecku (58/1996/677/867), Európsky súd pre ľudské práva 28. 11. 1997 [cit. 22. 7. 2022]. Dostupné z: <https://www.refworld.org/cases,ECHR,3ae6b6fe0.html>.

¹² McCann proti Spojenému kráľovstvu, Európsky súd pre ľudské práva 13. 5. 2008 [cit. 23. 7. 2022]. Dostupné z: <https://swarb.co.uk/mccann-v-the-united-kingdom-echr-13-may-2008/>.

¹³ Brežec proti Chorvátsku (7177/10) Európsky súd pre ľudské práva 18. 6. 2013 [cit. 23. 7. 2022]. Dostupné z: [http://eslp.justice.cz/justice/judikatura_eslp.nsf/0/2878D512B7ECF860C1257CD1004A6400/\\$file/Brežec%20proti%20C horvatsku_rozsudek.pdf?open&](http://eslp.justice.cz/justice/judikatura_eslp.nsf/0/2878D512B7ECF860C1257CD1004A6400/$file/Brežec%20proti%20C horvatsku_rozsudek.pdf?open&).

¹⁴ Zákon č. 89/2012 Sb. Občiansky zákoník (verzia 9) [cit. 23. 7. 2022]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89#cast2>.

¹⁵ Zák. č. 89/2012 Sb. Občiansky zákoník (verzia 9) § 747.

V jednotlivých ustanoveniach českého Občianskeho zákonníka, ktoré sa týkajú rodinného obydlija, je možné badať **súlady s princípmi Komisie pre európske rodinné právo (CEFL)**¹⁶:

1. Súhlas oboch manželov musí byť daný, pokiaľ by konanie jedného z manželov mohlo poškodiť práva k nehnuteľnosti, v ktorej sa nachádza rodinná domácnosť, alebo práva k jej obvyklému vybaveniu.

2. Jednostranné konanie jedného z manželov môže byť platné iba v prípade, pokiaľ ho druhý z manželov následne odsúhlasí.

3. Ak odmieta jeden z manželov súhlas na konanie udeliť, alebo nie je takého jednania schopný, jeho súhlas môže byť na žiadosť druhého manžela nahradený súdnym rozhodnutím.

4. Akékoľvek konanie vedúce k ohrozeniu rodinnej domácnosti, ktoré by bolo učinené v rozpore s predchádzajúcimi bodmi, by malo byť na žiadosť druhého z manželov súdom prehlásené za neplatné.

Ustanovenia českého Občianskeho zákonníka súvisiace s ochranou obydlija však **nechránia nezosobášené dvojice**, a to **ani v prípade, ak sú rodičmi spoločného dieťaťa**, resp. viacerých detí. **Právo bývania tiež nie je v takomto prípade uprednostnené pred výkonom cudzieho práva voči vlastníkovi veci, kde má rodina obydlie** – nič tak nebráni scudzeniu v rámci exekúcie alebo v prípade konkurzu na majetok dlžníka.

V prípade, ak **manželia nie sú vlastníkmi domu alebo bytu, kde sa nachádza spoločná domácnosť v bezpodielovom spoluvlastníctve manželov** a jeden z manželov je výlučným vlastníkom nehnuteľnosti (alebo nájomcom, prípadne oprávneným z vecného bremena), zákon vyslovene priznáva druhému manželovi **právo bývania**, prípadne vzniká spoločné nájomné právo manželov k rodinnému obydliu. Tým sa významne zlepšilo postavenie druhého manžela, keďže predchádzajúca právna úprava (pred rokom 2012) jeho práva nijak neupravovala a prax sa prikláňala skôr k možnosti druhú stranu z užívania nehnuteľnosti vylúčiť, alebo dokonca umožňovala právo manžela – výlučného vlastníka – domáhať sa súdneho vypratania bytu (na Slovensku v zmysle zák. č. 40/1964 Zb. v znení zák. č. 394/2019 Z. z. uplatňované aj v súčasnosti).

Jeden z manželov nesmie bez súhlasu druhého z manželov ukončiť nájom, alebo ho obmedziť spôsobom, ktorý by bol nezlučiteľný s bývaním manželov alebo rodiny. Druhý z manželov by sa aj v takomto prípade mohol dovolať neplatnosti takéhoto právneho úkonu.¹⁷

Súhlasy manželov musia mať písomnú formu.

V českom Občianskom zákonníku je používané slovné spojenie **rodinná domácnosť**. Zdôrazňuje sa tak význam spoločného rodinného bývania pre existenciu manželského, resp. rodinného spoločenstva.

V kódexe českého civilného práva sa tiež používa spojenie **základné vybavenie rodinnej domácnosti**.¹⁸ Zákon myslí na to, aby v prípade úmrtia jedného z manželov pozostalý manžel nadobudol vlastnícke práva k hnutelným veciam, ktoré tvoria základné vybavenie rodinnej domácnosti. V prípade sporov, či určitá vec ešte patrí do kategórie základnej domácnosti, rozhoduje súd.

Z hľadiska **ochrany rodinného obydlija je právo jedného manžela viazané na existenciu výhradného práva druhého manžela**. Podľa okolností tak vzniká právo bývania buď uzatvorením manželstva alebo kedykoľvek počas jeho trvania.¹⁹

Hodnotami a princípmi, o ktoré sa opiera zákonné spracovanie rodinnej domácnosti podľa českého Občianskeho zákonníka, sa realizuje princíp rovnosti subjektov, autonómie vôle, ktorý

¹⁶ Komisia pre európske rodinné právo (CEFL) - nezávislý orgán špičkových odborníkov na rodinné právo založený v roku 2001 s cieľom hľadať najoptimálnejšie riešenia pre harmonizáciu rodinného práva v rámci štátov EÚ. Viac o CEFL na: <https://ceflonline.net>.

¹⁷ Zák. č. 89/2012 Sb. Občianský zákoník (verzia 9) § 748.

¹⁸ Zák. č. 89/2012 Sb. Občianský zákoník (verzia 9) § 1667.

¹⁹ Zák. č. 89/2012 Sb. Občianský zákoník (verzia 9) § 744.

je jedným z pilierov civilného práva. Dopĺňaný je princípom ochrany slabšej strany. Realizuje sa tak snaha o **spravodlivé usporiadanie vzťahov**.

Aj tu je možné hľadať inšpiráciu aj pre pripravovaný slovenský kódex civilného práva.

IV. OBYDLIE MANŽELOV Z POHLADU RAKÚSKEJ PRÁVNEJ ÚPRAVY

Pojem *rodinné obydlie* sa v rakúskej zákonnej úprave nenachádza. Najbližšie k obsahu, ktorý by sme mohli zahrnúť do pojmu rodinné obydlie, má ustanovenie § 97 a § 374 ABGB. ***Ak má jeden z manželov dispozičné právo k bytu slúžiacemu na uspokojovanie naliehavej bytovej potreby druhého manžela, má manžel právo požadovať, aby sa ten z manželov, ktorý má dispozičné právo, zdržal všetkého a urobil také opatrenia, aby manžel, ktorý je odkázaný na byt, oň neprišiel.***

Predmetné ustanovenie je možné považovať za právne zakotvenie **ochrany rodinného obydlia v rakúskom civilnom práve**. Uvedené by neplatilo iba v prípade, ak je konanie alebo opomenutie oprávneného manžela vynútené špecifickými okolnosťami. V konečnom dôsledku ostáva na súde, aby rozhodol, či prípadné okolnosti boli adekvátne scudzeniu nehnuteľnosti, alebo jej časti, ktorá slúžila na uspokojovanie bytovej potreby manželov – teda tvorila ich rodinnú domácnosť.

Manželia môžu počas manželstva voľne nakladať s vlastným majetkom, majú však možnosť obmedziť disponovanie s majetkom tak, že sa dohodnú na **zákaze scudzenia a/alebo zaťaženia majetku v prospech druhého z manželov** (§ 364c ABGB). Zaznamenanie takéhoto zákazu do katastra nehnuteľností bráni zneužitiu tohto inštitútu – **s nehnuteľnosťou tak bude možné nakladať len so súhlasom druhého manžela**.

Keď **manželia spoločne nadobudnú byt do osobného vlastníctva** v zmysle zákona o vlastníctve bytov (*WEG, Wohnungseigentumsgesetz*), môžu s ním nakladať a využívať ho len spoločne.²⁰ Prevod vlastníckeho podielu jedným z manželov musí schváliť druhý manžel. Ak byt slúži na uspokojenie naliehavej potreby bývania aspoň pre jedného z manželov, druhý manžel nemôže počas trvania manželstva podať žiadosť o zrušenie vlastníctva bytu podľa § 830 ABGB.

Manželia sa môžu v zmysle rakúskeho práva dohodnúť na svojom *manželskom dome*, t. j. *Ehewohnung*.

V prípade **rozvodu** musí byť *byt/dom manželov a vybavenie domácnosti* – aj keď by ich **jeden z manželov priniesol do manželstva alebo zdedil či získal ako dar** – **predmetom rozdelenia majetku na základe dohody manželov, ak je druhý z manželov závislý od ich neustáleho používania s cieľom zabezpečiť svoje potreby alebo keď ich spoločné dieťa manželov potrebuje neustále používať**. Ustanovenie § 82 ods. 2 *Gesamte Rechtsvorschrift für Ehegesetz*²¹ chráni rozvedeného manžela pred stratou obydlia. Prechod vlastníctva alebo vecného práva k domu manželov podľa uvedeného ustanovenia môže byť vylúčený dohodou manželov, a to v zmysle § 87 ods. 1 EheG.

Registrované partnerstvá upravuje zákon o registrovaných partnerstvách (*Eingetragene Partnerschaft-Gesetz, EPG*), sú vyhradené pre homosexuálne páry a jednotlivé časti zákona sú venované vzniku, účinkom a zániku registrovaných partnerstiev.²² Ustanovenia rakúskeho zákona o majetkových pomeroch manželov sa vzťahujú aj na registrované partnerstvá.²³ Pre registrované partnerstvá sa uplatňujú aj ustanovenia o spoločnom vlastníctve bytu podľa § 13

²⁰ Rechtsvorschrift für Wohnungseigentumsgesetz 2002 § 13 ods. 4 [cit. 25. 7. 2022]. Dostupné z: <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=20001921>.

²¹ Gesamte Rechtsvorschrift für Ehegesetz § 82 ods. 2 [cit. 25. 7. 2022]. Dostupné z: <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10001871>.

²² EPG - Eingetragene Partnerschaft-Gesetz § 1 a nasl. [cit. 25. 7. 2022]. Dostupné z: <https://www.jusline.at/gesetz/epg/paragraf/1>.

²³ ABGB § 1217 ods. 2 [cit. 26. 7. 2022]. Dostupné z: <https://www.jusline.at/gesetz/abgb/paragraf/1217>.

WEG²⁴ a zákaze scudzenia a zaťaženia majetku podľa príslušných ustanovení ABGB.²⁵ Rozdelenie majetku dennej potreby partnerov, ako aj úspor partnerov, prebieha v súlade s príslušnými ustanoveniami zákona o registrovanom partnerstve – EPG,²⁶ vychádzajúcimi z § 81 - 98 *Ehegesetz* – zákona o manželstve.²⁷

Pre *neregistrované mimomanželské spoluzitie* neexistujú v rakúskej právnej úprave žiadne osobitné ustanovenia týkajúce sa majetkových práv. Súdny Rakúskej republiky zamietli v takýchto prípadoch rozdelenie majetku podľa § 81 a nasl. *Ehegesetz* – zákona o manželstve. V prípadoch neregistrovaného mimomanželského spoluzitia sa uplatňujú všeobecné ustanovenia právneho poriadku, ktorými sa upravujú záväzky a vlastníctvo.

V. OCHRANA POKOJNÉHO RODINNÉHO PROSTREDIA V SLOVENSKEJ REPUBLIKE

Nedotknuteľnosť obydlia zaručuje v rámci nášho vnútroštátneho práva Ústava SR – v čl. 21 garantuje, že obydlie je nedotknuteľné a nie je dovolené doň vstúpiť bez súhlasu toho, kto v ňom býva.

Pri ochrane rodinného obydlia a pokojného rodinného prostredia v Slovenskej republike je potrebné hľadať oporu tak v normách civilného, ako aj verejného práva. Práva jedného človeka sa končia tam, kde sa začínajú práva druhého. Pri ochrane právom chránených hodnôt (napr. telesnej alebo duševnej integrity osoby) môžu vzniknúť situácie, keď je potrebné zasiahnuť aj do nedotknuteľnosti obydlia.

Manžela alebo manželku nie je možné vylúčiť z užívania domu alebo bytu, pokiaľ sa voči druhej strane nespráva násilne. Titul, na základe ktorého je v takomto prípade užívaná nehnuteľnosť, prípadne jej časť, vyplýva priamo z manželského zväzku. Ak súd rozhodne o **rozvoде**, situácia sa zmení a **manžel, ktorému byt patrí, sa bude môcť domáhať, aby ho druhý z rozvedených manželov, ktorý nie je vlastníkom bytu, vypratá, avšak je povinný nájsť druhému z manželov bytovú náhradu**. Právo manžela užívať byt po rozvoде trvá dovtedy, dokiaľ mu druhý z manželov nenájde bytovú náhradu. Uvedené vyplýva z príslušných ustanovení Občianskeho zákonníka.²⁸

Viac a podrobnejšie k problematike bytových náhrad uvádzame v knihe *Nájom bytov*.²⁹ V prípadoch, ak dôjde k potrebe zásahu do práva na rešpektovanie obydlia, je nevyhnutné zohľadňovať *prípustnosť* na základe viacerých predpokladov:

1. **Princíp legality** – označuje sa ako *zákonnosť* a vyžaduje, aby orgány verejnej moci konali a rozhodovali len na základe zákona a v jeho rozsahu. Je nutné, aby uložením konkrétnej povinnosti na základe neodkladného opatrenia súdu bolo skutočne možné dosiahnuť ochranu, ktorej sa strana domáha.

2. **Legitimita** – znamená *právoplatnosť* alebo *oprávnenosť*. Medzi *legitímne ciele* patria ochrana života, zdravia alebo majetku osôb, ochrana práv a slobôd iných, odvrátenie závažného ohrozenia verejného poriadku atď.

Legitimita (v súlade s princípom proporcionality) vyžaduje, aby strana, ktorej má byť neodkladným opatrením uložená povinnosť alebo obmedzenie, ním nebola obmedzená spôsobom neprimeraným povahe veci. Súd pri úvahe o nariadení neodkladného opatrenia musí zohľadniť aj skutočnosť, že v konaní o neodkladnom opatrení je povinný poskytnúť súdnu

²⁴ Wohnungseigentumsgesetz 2002 (WEG) § 13. [cit. 26. 7. 2022]. Dostupné z: <https://www.jusline.at/gesetz/weg/paragraf/13>.

²⁵ ABGB § 364c [cit. 26. 7. 2022]. Dostupné z: <https://www.jusline.at/gesetz/abgb/paragraf/364c>.

²⁶ EPG - Eingetragene Partnerschaft-Gesetz § 24 až § 41 [cit. 24. 7. 2022]. Dostupné z: <https://www.jusline.at/gesetz/epg/paragraf/24>.

²⁷ Gesamte Rechtsvorschrift für Ehegesetz § 81 [cit. 25. 7. 2022]. Dostupné z: <https://www.jusline.at/gesetz/eheg/paragraf/81>.

²⁸ Zák. č. 40/1964 Zb. v znení zák. č. 394/2019 Z. z. Občiansky zákonník § 712 a nasl.

²⁹ BEDNÁR, P. 2021. Nájom bytov. Bratislava : Book and Book Publisher, 2021. 135 s., ISBN 978-80-570-2901-4, s. 90 a nasl.

ochranu nielen strane, ktorá sa domáha nariadenia neodkladného opatrenia, ale zároveň aj tej strane, voči ktorej neodkladné opatrenie smeruje. Strana, voči ktorej neodkladné opatrenie smeruje, preto môže byť obmedzená iba do takej miery, aby neodkladné opatrenie nemalo za následok reálne znemožnenie ochrany jej oprávnených záujmov.

3. Pri zásahoch do práva na rešpektovanie obydlia je potrebné zohľadňovať **nevyhnutnosť** v demokratickej spoločnosti – t. j. uplatniť **princíp proporcionality**. Ak dochádza ku konfliktu medzi navzájom si konkurujúcimi subjektívnymi právami, mal by byť tento spor riešený spôsobom, aby hodnotnejšie z nich bolo chránené pri minimálnom obmedzení menej hodnotného.

Pri zásahu do práva na nedotknuteľnosť obydlia z hľadiska hmotného práva je potrebné tento zásah posúdiť ako nevyhnutný, musí reagovať na naliehavú spoločenskú potrebu a najmä – musí byť primeraný legitímnemu cieľu, ktorý je zásahom sledovaný.

Civilný sporový poriadok uvádza opatrenia na elimináciu nepriaznivých následkov, ktoré by mohli v priebehu sporového konania nastať a ohroziť záujem chránený zákonom. Ide o zabezpečovacie a neodkladné opatrenia.

Zabezpečovacím opatrením sa má poskytnúť rýchla ochrana porušených alebo ohrozených práv subjektu, ktorý podal návrh na jeho nariadenie. Vzhľadom na zmysel tohto procesného inštitútu sa v konaní a rozhodovaní o návrhu na nariadenie zabezpečovacieho opatrenia neuplatňuje princíp kontradiktórnosti a princíp rovnosti strán sporu tak striktné ako v konaní vo veci samej.

Pri nariadení inštitútu **neodkladného opatrenia** je rovnako podstatná potreba urýchlenej ochrany ohrozených alebo porušených práv, ktorú súd poskytuje na základe zjednodušeného a urýchleného procesného postupu. Účelom neodkladného opatrenia je totiž okamžite vytvoriť stav, keď nebude dochádzať k porušovaniu alebo ohrozeniu práv strany, ktorá súdnu ochranu požaduje.

Neodkladné opatrenia súvisiace s ochranou pokojného rodinného prostredia sú:

- nenakladanie s určitými vecami alebo právami, nevstupovanie dočasne do domu alebo bytu, v ktorom býva osoba, vo vzťahu ku ktorej je druhá osoba dôvodne podozrivá z násilia,
- aby osoba nevstupovala alebo iba obmedzene vstupovala do domu alebo bytu, na pracovisko alebo iné miesto, kde býva, zdržiava sa, alebo ktoré pravidelne navštevuje osoba, ktorej telesnú integritu alebo duševnú integritu svojím konaním ohrozuje,
- aby osoba písomne, telefonicky, elektronickou komunikáciou alebo inými prostriedkami úplne alebo čiastočne nekontaktovala osobu, ktorej telesná integrita alebo duševná integrita môže byť takým konaním ohrozená,
- aby sa osoba na určenú vzdialenosť nepribližovala alebo iba obmedzene približovala k osobe, ktorá takýmto konaním môže byť ohrozená.

Na **ochranu pokojného rodinného prostredia/obydlia** a **osôb v ňom** je potrebné nahliadať v širšom zmysle a komplexne – s cieľom, aby nedochádzalo tiež k ohrozovaniu duševného a telesného zdravia osoby alebo osôb, ktoré by mohli byť určitým konaním ohrozené, a to aj na verejnom priestranstve (v blízkosti obydlia), prípadne prostredníctvom internetu a pod. Na základe jednotlivých ustanovení Civilného sporového poriadku je možné vymedziť nasledovné okruhy:

1. **Ochrana obydlia** samotného. Opatrením podľa § 325 ods. 2 písm. c) CSP je možné dosiahnuť zákaz nakladania s určitými vecami alebo právami, čím sa ochráni obydlie, v ktorom bývajú osoby, ktoré by mohli byť určitým konaním, napr. márnoutrnosťou alebo závislosťou jedného z jej členov ohrozené tým, že by došlo k scudzeniu bytu alebo domu tvoriaceho ich obydlie.

2. **Ochrana telesnej integrity osoby, ktorej by mohlo byť ubližované v obydli (príp. na verejnom priestranstve v okolí)**. Opatrením podľa § 325 ods. 2 písm. e) CSP je možné

dosiahnuť ochranu telesnej integrity (potencionálnej) obeť, prípadne jej rodinných príslušníkov, spravidla maloletých detí (podobne ako v prípade neodkladného opatrenia podľa § 325 ods. 2 písm. f)).

Jeden z podstatných rozdielov medzi ust. § 325 ods. 2 písm. e) CSP a ostatnými vyššie spomínanými ustanoveniami spočíva v tom, že v prípade neodkladného opatrenia podľa § 325 ods. 2 písm. e) je súd povinný rozhodnúť do 24 hodín od *doručenia* návrhu, kým v ostatných prípadoch má lehotu na rozhodnutie 30 dní od doručenia.³⁰

Ďalší rozdiel medzi opatrením podľa § 325 ods. 2 písm. e) CSP a ostatnými neodkladnými opatreniami uvedenými v predmetnom odseku CSP spočíva v tom, že v uvedenom prípade je neodkladné opatrenie *vykonateľné vyhlásením*, kým v ostatných prípadoch *doručením*.³¹

3. **Ochrana duševnej integrity osoby.** Neodkladné opatrenie podľa § 325 ods. 2 písm. g) CSP chráni obeť protiprávneho konania, ktoré môžu byť ohrozené psychickým týraním vo forme neustálych telefonátov domov alebo na mobilný telefón, prípadne formou zasielania enormného počtu SMS správ, listov, e-mailov, iných správ cez sociálne siete a pod., a to nielen v obydli, ale kdekoľvek.

Pojem obydlie, potreba jeho ochrany a ochrany osôb v ňom má svoje miesto nielen v civilnom práve, ale aj v normách **verejného práva**.

Zákon o Policajnom zbore³² umožňuje vykázat' z obydliu osobu podozrivú z domáceho násilia. Umožňuje to novela, ktorou bol právny predpis doplnený o ustanovenie § 27a – **Oprávnenie vykázat' zo spoločného obydliu**.

Zákonným dôsledkom vykázania z obydliu bola pôvodne povinnosť nepribližovať sa k ohrozenej osobe na vzdialenosť menšiu ako desať metrov. O vykázani z spoločného obydliu je oprávnený rozhodnúť policajt. V roku 2020 došlo novelou zákona o Policajnom zbore k zmene vzdialenosti súvisiacej so zákazom nepribližovania sa k ohrozenej osobe z 10 m na vzdialenosť 50 m. V praxi totiž opakovane dochádzalo k šikanóznemu konaniu, keď sa podozrivý nachádzal vo vzdialenosti približne 11 - 12 m od domu obeť a tým sa strácal účel rozhodnutia.

Podľa nášho názoru bola desaťmetrová vzdialenosť od potencionálnej obeť od počiatku nedostatočná – ide o tak malú vzdialenosť, že ju môže priemerne fyzicky disponovaná dospelá osoba prekonať za veľmi krátky čas, počas ktorého sa netrénovaná obeť nemusí dostatočne efektívne uhnúť prípadnému náhlemu útoku, nestihne aktivovať a použiť prostriedok na sebaobranu, prípadne obeť nestihne použiť zbraň (napr. za predpokladu, ak by páchatel' útočil so zbraňou). Nehovoriac o psychickom nátlaku, ktorý je takýmto konaním obeť spôsobovaný – pre citlivejšiu osobu musí byť enormne nepríjemný a traumatizujúci pocit mať neustále tyrana v tak blízkom priestore.

Vykázanie z spoločného obydliu je **preventívne opatrenie**, jeho cieľom je zaistiť ochranu obeť pred ďalším násilím, posilniť pozíciu obeť, ktorá nie je schopná sama riešiť neľahkú situáciu. Z hľadiska poskytnutia účinnej ochrany ohrozenej osobe zohráva dôležitý význam **vytvorenie dostatočného časového priestoru na zorientovanie sa v situácii bez nátlaku násilníka a na vyhľadanie odbornej pomoci**. U obeť domáceho násilia býva totiž často prítomná nielen fyzická, ale aj psychická trauma, ktorá vedie k strate schopnosti okamžite a účinne riešiť situáciu. Obeť sú pod vplyvom násilníka často sociálne izolované, ekonomicky oslabené, strácajú schopnosť uplatniť sa na trhu práce a potrebujú čas na to, aby mohli urobiť nevyhnutné kroky smerujúce k riešeni ich situácie. Vyžadujú preto špecifický prístup a pomoc odborníkov. V Slovenskej republike, aj napriek rozbiehajúcim sa národným projektom, je naďalej nedostatok špecializovaných organizácií poskytujúcich poradenstvo a služby pre obeť

³⁰ Zák. č. 160/2015 Z. z. v znení zák. č. 111/2022 Z. z. Civilný sporový poriadok § 328 ods. 2.

³¹ Zák. č. 160/2015 Z. z. v znení zák. č. 111/2022 Z. z. Civilný sporový poriadok § 332.

³² Zák. č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore v znení zák. č. 217/2021 Z. z.

domáceho násilia a problémovou sa javí byť aj ich regionálna nedostupnosť, najmä v odľahlých oblastiach.

Obet' domáceho násilia je potrebné považovať za obzvlášť zraniteľnú obeť.³³

Policajt môže osobu podozrivú z domáceho násilia vykázat' zo spoločného obydlija na obdobie 10 dní, počas ktorých sa otvára priestor pre plynulú ochranu ohrozenej osoby s následnou možnosťou predĺženia tejto doby prostredníctvom súdneho opatrenia.

Ohrozená osoba má možnosť počas obdobia policajného vykázania z obydlija (10 dní) využiť svoje právo na **súdnú ochranu** vo forme **návrhu na nariadenie predbežného opatrenia podľa Civilného sporového poriadku**. Týmto sa trvanie vykázania predlžuje až do **nadobudnutia vykonateľnosti rozhodnutia súdu o tomto návrhu**.

Ďalšia z noriem verejného práva súvisiaca s ochranou obydlija je **Trestný zákon**.³⁴ Trestný čin **porušovanie domovej slobody** spočíva v konaní osoby, ktorá **neoprávnene vnikne do obydlija iného** alebo tam neoprávnene **zotrúva**. V prípade dokázania viny sa takýto páchatel' potrestá odňatím slobody až na dva roky. Odňatím slobody na jeden rok až päť rokov sa páchatel' potrestá, ak spácha uvedený trestný čin závažnejším spôsobom konania, prekonaním prekážky, ktorej účelom je zabrániť vniknutiu, najmenej s dvoma osobami, alebo z osobitného motívu. Odňatím slobody na tri roky až osem rokov sa páchatel' potrestá, ak spácha uvedený čin voči **chránenej osobe**, alebo ako člen nebezpečného zoskupenia.³⁵

Ochrana obydlija sa v **zmysle trestného zákona** vzťahuje na **priestory**, ktoré **človek využíva na bývanie**, čiže kde má svoju **domácnosť**, svoje **súkromie**. **Podstatný je spôsob používania**, nie je vôbec dôležitá konštrukcia stavby.

Za obydlie je pre účely Trestného zákona považovaný **nielen dom** alebo **byt**, ale aj **priestory** a **pozemky patriace k nemu, ak sú ako súčasť obydlija uzavreté**.

Chránená je aj **hotelová izba slúžiaca na bývanie**, ako aj **obytná miestnosť bez príslušenstva**.

Neoprávnené vniknutie je nežiaduci, bez súhlasu alebo proti vôli oprávneného užívateľa uskutočnený vstup do domu alebo bytu, ktorým sa v podstate zasahuje do domovej slobody.

Neoprávnené zotrúvanie v obydli iného predpokladá, že poškodený výslovne alebo konkludentne prejavil vôľu, aby páchatel' odišiel. Vstup do obydlija iného s právne relevantným súhlasom niektorej z osôb, ktoré v ňom oprávnene bývajú, však nemôže naplňať znaky tohto trestného činu, a to ani v prípade, keď ďalšie takéto osoby so vstupom nesúhlasia.

Za výrazné pozitívum v ochrane pokojného rodinného prostredia je možné považovať schválenie **zákona o obetiach trestných činov**,³⁶ ktorým sa upravujú práva, ochrana a podpora obetí trestných činov, vzťahy medzi štátom a subjektmi poskytujúcimi pomoc obetiam, ako aj finančné odškodňovanie obetí násilných trestných činov.

Trestným činom domáceho násilia je trestný čin spáchaný násilím alebo hrozbou násilia na príbuznom v priamom rade, osvojiteľovi, osvojencovi, súrodencovi, manželovi, bývalom manželovi, druhovi, bývalom druhovi, rodičovi spoločného dieťaťa alebo na inej osobe, ktorá s páchatel'om žije alebo žila v spoločnej domácnosti.

Obydlie má byť pre človeka miestom súkromia a oddychu, miestom bezpečia a pohody. Jeho ochrana zákonnými prostriedkami je pre jednotlivca aj pre spoločnosť mimoriadne dôležitá – je teda na mieste, že okrem ustanovení noriem civilného práva, najmä Civilného sporového poriadku, je obydlie chránené aj zákonmi z oblasti verejného práva – ustanoveniami zákona o Policajnom zbore, Trestného zákona, či zákona o obetiach trestných činov.

³³ Zák. č. 274/2017 Z. z. o obetiach trestných činov a o zmene a doplnení niektorých zákonov § 2 ods. 1 písm. c).

³⁴ Zák. č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení zák. č. 357/2021 Z. z.

³⁵ Zák. č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení zák. č. 357/2021 Z. z. § 194.

³⁶ Zák. č. 274/2017 Z. z. o obetiach trestných činov a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Podľa nášho názoru by bolo vhodné zakomponovať úpravu rodinného/manželského obydlia do noriem slovenského občianskeho práva hmotného. Súčasný Občiansky zákonník, ktorý je po desiatkach novelizácií len torzom pôvodného kódexu, totiž nezodpovedá dnešným požiadavkám, spoločenskému zriadeniu a ani tendenciám, ktoré sú pre civilné právo v štátoch EÚ aktuálne.

VI. MANŽELSKÉ OBYDLIE PODĽA PRIPRAVOVANÉHO KONCEPTU SLOVENSKEHO KÓDEXU CIVILNÉHO PRÁVA A POROVNANIE S ČESKÝM PRÁVOM

Rekodifikačné práce pod vedením prof. JUDr. Antona Dulaka, PhD. vyústili do zverejnenia návrhu paragrafového znenia pripravovaného Občianskeho zákonníka.

Rodinné právo tvorí imanentnú súčasť pripravovaného kódexu civilného práva. Nachádza svoje miesto v jeho druhej časti. Ustanovenia týkajúce sa manželstva sú členené na samostatné časti – *uzavretie manželstva, zdanlivé manželstvo, neplatnosť manželstva, práva a povinnosti manželov*. Príslušnú hlavu konceptu zákonníka uzatvára diel upravujúci *majetkové usporiadanie medzi manželmi*.

V zmysle konceptu pripravovaného slovenského Občianskeho zákonníka sú si manželia rovní v právach i povinnostiach a sú povinní žiť spolu. **Ak manželia užívajú byt alebo dom (príp. jeho časť), ku ktorému patrí právo len jednému z nich a majú v ňom zriadenú domácnosť, manžel, ktorému patrí právo, je povinný strpieť právo druhého manžela a rodiny na pokojné bývanie.** Ak by manžel, ktorému patrí právo k bytu alebo domu (jeho časti), nakladal s týmito predmetmi bez súhlasu druhého manžela tak, že by tým ohrozil životné potreby druhého manžela alebo rodiny, je takýto právny úkon neplatný.

Uvedené ustanovenia tvoria **právne ukotvenie ochrany pokojného rodinného obydlia**. Dôležité pre prípadné posudzovanie je, aby v nehnuteľnosti alebo jej časti bola zriadená **domácnosť** manželov, rodiny.

V porovnaní s českým Občianskym zákonníkom je úprava domácnosti manželov spracovaná v koncepte slovenského Občianskeho zákonníka obsahovo stručnejšie.

Pripravovaná slovenská úprava manželského užívania bytu alebo domu (prípadne jeho časti) má obsahovo najbližšie k § 747 českého Občianskeho zákonníka. **Na rozdiel od českej právnej úpravy však nie je používaný pojem *rodinná domácnosť*, hovorí sa iba o *zriadení domácnosti manželmi*.**

Česká právna úprava uvádza, že sa jeden z manželov musí zdržať akéhokoľvek konania, ktoré by mohlo znemožniť alebo ohroziť bývanie. Nasleduje demonštratívny výpočet konaní, ktorých sa jeden z manželov nesmie dopustiť – najmä nesmie bez súhlasu druhého manžela taký dom scudziť alebo k domu alebo jeho časti, prípadne k celému bytu, zriadiť právo, ktorého výkon je nezlučiteľný s bývaním manželov alebo rodiny, ibaže zaistí manželovi alebo rodine po všetkých stránkach bývanie obdobné doterajšiemu bývaniu.³⁷

Pripravovaná slovenská právna úprava ochrany obydlia neobsahuje na rozdiel od českej úpravy žiadny demonštratívny výpočet. Situácie, aké sú vymenované v časti českej právnej úpravy súvisiacej s ochranou obydlia, je však možné zaradiť pod časť vety z pripravovaného slovenského Občianskeho zákonníka: „...nakladal s týmito predmetmi bez súhlasu druhého manžela tak, že by tým ohrozil životné potreby druhého manžela alebo rodiny.“

Pod slovné spojenie **ohrozenie životných potrieb druhého manžela alebo rodiny** je možné zaradiť scudzenie domu alebo bytu, kde má rodina domácnosť, ako aj ďalšie konania, ktoré by mohli akýmkoľvek spôsobom ohroziť bývanie druhého manžela alebo rodiny.

³⁷ Zákon č. 89/2012 Sb. Občiansky zákoník (verzia 9) § 747.

V paragrafovom znení konceptu pripravovaného slovenského občianskeho zákonníka sa nenachádza (na rozdiel od českej právnej úpravy) ustanovenie hovoriace o možnosti preloženia/premiestnenia domácnosti manželov, ani o nožnej dohode manželov na tom, že budú bývať trvale oddelene.

V pripravovanom slovenskom kódexe civilného práva sa *obydľím* sa rozumie **byt, obytná miestnosť** alebo **iný priestor vhodný na trvalé bývanie**, v ktorom sa **zdržuje jedna fyzická osoba** alebo **viacero fyzických osôb tvoriacich domácnosť**.

Domácnosť tvoria **fyzické osoby**, ktoré **spolu trvale žijú a spoločne uhrádzajú náklady na svoje potreby**.

Spoločný nájom bytu manželov je v pripravovanom kódexe slovenského civilného práva upravený v troch ustanoveniach. Samostatne je vymedzený nájom družstevných bytov. Ak sa počas trvania manželstva manželia alebo jeden z nich stanú nájomníkmi bytu, vznikne spoločný nájom bytu manželov. Ak počas trvania manželstva vznikne právo na uzavretie zmluvy o nájme družstevného bytu len jednému z manželov, vznikne so spoločným nájomom bytu manželov aj spoločné členstvo manželov v družstve. Spoločný nájom bytu manželov nevznikne, ak manželia spolu trvale nežijú, ako aj v prípade nájmu bytov trvalo určených ako služobné byty, bytov osobitného určenia, bytov v domoch osobitného určenia a sociálnych bytov podľa osobitného predpisu.

Ak sa niektorý z manželov stal nájomníkom bytu pred uzavretím manželstva, vznikne obom manželom spoločný nájom bytu uzavretím manželstva. Uvedené platí aj v prípade, ak niektorému z manželov vzniklo pred uzavretím manželstva právo na uzavretie zmluvy o nájme družstevného bytu.

Ak sa rozvedení manželia nedohodnú o nájme bytu, súd na návrh jedného z nich rozhodne o zrušení ich spoločného nájmu bytu. Súd súčasne určí, ktorý z manželov bude ďalej užívať byt ako nájomník.

Český Občiansky zákonník upravuje problematiku **rodinnej domácnosti** nachádzajúcej sa v dome alebo v byte, kde majú manželia **spoločné nájomné právo** v ust. § 748 s poukazom na § 747 – ak má aspoň jeden z manželov právo nakladať s domom alebo bytom, v ktorom sa nachádza rodinná domácnosť manželov, musí sa zdržať všetkého, čo by mohlo bývanie znemožniť alebo ohroziť.

Ochranu obydľia v prípade nájmu bytu alebo domu manželmi v pripravovanom slovenskom kódexe civilného práva upravuje ustanovenie upravujúce **užívanie** bytu alebo domu: „Ak manželia **užívajú byt alebo dom (jeho časť)**, ku ktorému patrí právo len jednému z nich a majú v ňom **zriadenú domácnosť**, manžel, ktorému patrí právo, je povinný strpieť právo druhého manžela a rodiny na pokojné bývanie. Ak by manžel, ktorému patrí právo k bytu alebo domu (jeho časti) nakladal s týmito predmetmi bez súhlasu druhého manžela tak, že by tým ohrozil životné potreby druhého manžela alebo rodiny, je právny úkon neplatný,“

Je zrejmé, že **užívanie bytu** môže byť tak na základe vlastníckeho práva jedného z manželov k nehnuteľnosti, ako aj na základe nájomnej zmluvy.

Osobitné ustanovenie pripravovaného kódexu slovenského civilného práva upravuje situáciu, ak by sa z dôvodu fyzického alebo psychického násillia alebo hrozby takéhoto násillia voči druhému manželovi alebo blízkej osobe, ktorá žije v domácnosti manželov, stalo ďalšie spolužitie neznesiteľným. V takom prípade môže súd na návrh manžela obmedziť na primeraný čas užívacie právo druhého manžela k bytu alebo domu, v ktorom manželia bývajú, majú v ňom zriadenú domácnosť, prípadne ho z užívania úplne vylúčiť.

Český kódex civilného práva – Občiansky zákonník – venuje ochrane osôb pred násillím v obydľi tri samostatné ustanovenia, a to § 751 až § 753. V prípade, ak sa stane ďalšie spoločné bývanie manželov v dome alebo v byte, v ktorom sa nachádza rodinná domácnosť manželov, pre jedného z nich neznesiteľné z dôvodov telesného alebo duševného násillia voči manželovi

nebo inému, kto v rodinnej domácnosti manželov žije, môže súd na návrh dotknutého manžela obmedziť, prípadne i vylúčiť na určenú dobu právo druhého manžela v dome alebo byte bývať. Rovnako je možné v zmysle ustanovení českého Občianskeho zákonníka postupovať aj v prípade, že ide o rozvedených manželov, ako i v prípade, keď manželia alebo rozvedení manželia bývajú spoločne inde ako v rodinnej domácnosti. Obmedzenie, prípadne vylúčenie práva manžela v dome alebo v byte bývať, určí súd najdlhšie na dobu 6 mesiacov. Súd na návrh rozhodne znovu, ak sú pre to zvlášť závažné dôvody. Právo domáhať sa ochrany proti domácemu násiliu má tiež každá iná osoba, ktorá žije spolu s manželmi alebo rozvedenými manželmi v rodinnej domácnosti.

VII. POSKYTUJE DNEŠNÁ PRÁVNA ÚPRAVA V SR NÁLEŽITÚ OCHRANU RODINNÉMU OBYDLIU?

Na základe noriem slovenského **verejného práva** – Trestného zákona, zákona o Policajnom zbore, či zákona o obetiach trestných činov je v ostatných rokoch posilnená ochrana (potencionálnych) obetí pred domácimi násilníkmi.

V norme **civilného práva** hmotného – v Občianskom zákonníku – nie je v súčasnosti komplexne spracovaná otázka rodinného/manželského obydlija ako pojmu. Práve v tejto oblasti podľa nášho názoru nedosahujeme žiaducu úroveň vzhľadom k celkovej potrebe ochrany obydlija, aká je štandardná v iných vyspelých demokraciách Európskej únie, napr. v Českej republike alebo v Rakúsku.

Aktuálna právna úprava v SR navyše okrem absencie vymedzenia rodinného/manželského obydlija neupravuje ani možnosť správy majetku v prípadnom zmluvnom vzťahu, kde by si manželia mohli prostredníctvom (pred)manželskej zmluvy dohodnúť majetkový režim odlišný od štandardného (ako to umožňuje napr. rakúsky ABGB).

Do slovenskej právnej úpravy by bolo vhodné zapracovať pojem **rodinné/manželské obydlie, rodinná domácnosť** a uvedené zakomponovať do súvislosti s normami civilného práva procesného, ako aj s normami verejného práva.

Pre úpravu *de lege ferenda* by bolo zároveň optimálne vymedziť problematiku práva bývania v nehnuteľnosti (alebo jej časti), kde mal jeden z manželov výhradné právo bývania už pred uzavretím manželstva. Uvedené je podľa nášho názoru vhodné a precízne spracované v českom Občianskom zákonníku.

Z hľadiska **ochrany rodinného/manželského obydlija pred jeho ohrozením alebo stratou** by bolo podľa nášho názoru najvhodnejšie do paragrafového znenia nového kódexu civilného práva zakomponovať ustanovenia upravujúce, že v súvislosti s nehnuteľnosťou tvoriacou rodinné/manželské obydlie musí byť daný súhlas oboch manželov, pokiaľ by konanie jedného z nich mohlo poškodiť práva k nehnuteľnosti, v ktorej sa nachádza rodinná/manželská domácnosť. Jednostranné konanie jedného z manželov by v takom prípade malo byť platné iba za predpokladu, že ho druhý z manželov následne (písomne) odsúhlasí. Ak by odmietol jeden z manželov súhlas na konanie udeliť, alebo nie je takého konania schopný, jeho súhlas by mohol byť na žiadosť druhého manžela nahradený iba súdnym rozhodnutím. Akékoľvek konanie smerujúce k ohrozeniu rodinnej/manželskej domácnosti, ktoré by bolo učinené v rozpore s obsahom predchádzajúcich viet, by malo byť na žiadosť druhého z manželov súdom prehlásené za neplatné.

VIII. CESTA K HARMONIZÁCII EURÓPSKEHO RODINNÉHO PRÁVA, JEJ AKTUÁLNE ÚSKALIA A NEJASNÁ BUDÚCNOSŤ NEZÁVISLÝCH PANELOV AKADEMIKOV?

V roku 2001 bol v Európe vytvorený nezávislý orgán špičkových odborníkov na rodinné právo: **Komisia pre európske rodinné právo (CEFL)**, založená ako nadácia podľa

holandského práva. Pri jej zrode stáli významní odborníci z oblasti rodinného a porovnávacieho práva takmer zo všetkých členských štátov Európskej únie a z iných európskych krajín.

Za hlavný cieľ si CEFL vytýčila vykonávanie praktických krokov vo vzťahu k **harmonizácii rodinného práva**, a to prostredníctvom zisťovania súčasného stavu výskumov týkajúcich sa harmonizácie rodinného práva v európskych krajinách.

Výmenou skúsenosti tiež dochádzalo ku koordinácii ďalších výskumných aktivít. Poprední akademici sa vo svojej činnosti nechceli zamerať iba na *law in books*, ale najmä na *law in action* a na podklade rozličných prístupov k vybraným právnym otázkam koncipovali *principles of european law*, ktorých hlavným cieľom bolo uľahčiť harmonizáciu rodinného práva v Európe. Mnohé z názorov Komisie CEFL boli publikované v správach jednotlivých národných referentov, ako aj prostredníctvom vlastných princípov európskeho rodinného práva s dôkladným výkladom a komentármi.³⁸

Ako jednu z úloh si CEFL vytýčila odstránenie pretrvávajúcich odlišností v národných právnych poriadkoch rodinného práva a **úsilie o vytvorenie konzistentného a celkom autonómneho systému rodinného práva, ktorý má smerovať k riešeniu vhodného nasledovania pre zákonodarcov na európskej úrovni**. Medzi ďalšie ciele CEFL patrilo v jej počiatkoch aj hľadanie spoločnej cesty pre riešenie viacerých právnych problémov na základe porovnávania rôznych možností, ktoré ponúkajú jednotlivé európske jurisdikcie.

Hlavným prínosom vyplývajúcim zo zriadenia **Komisie pre európske rodinné právo** je cesta k formovaniu súboru *zásad európskeho rodinného práva*, ktoré sa považujú za najvhodnejšie na harmonizáciu rodinného práva v rámci EÚ. Komisia CEFL vznikla ako panel akademikov nezávislý od akejkoľvek inej organizácie alebo inštitúcie. Jedným z jej ďalších cieľov bolo priamo upozorňovať svojou činnosťou zákonodarcov EÚ pri aplikovaní práva.³⁹

Panel akademikov hľadal spoločné jadro problémov rodinného práva a porovnával rozličné formy ich riešení vo viacerých krajinách Európy a zhodnocoval prípadnú rolu budúcich členov Európskej únie v procese harmonizácie európskeho rodinného práva.

V mesiaci júl 2022 sme sa snažili zistiť viac informácií o aktuálnej činnosti Komisie pre európske rodinné právo. Kontaktovali sme jej predstaviteľov. Odpoveď sme dostali od pani profesorky Milady Hrušákovéj,⁴⁰ jednej z expertiek CEFL a poprednej odborníčky na rodinné právo. Uviedla, že činnosť CEFL je v súčasnosti v podstate ukončená, keďže nie je k dispozícii dostatočné množstvo finančných prostriedkov na fungovanie tohto nezávislého medzinárodného panelu akademikov zo štátov EÚ.

V rámci CEFL boli vedené diskusie o tom, či sa má v rámci EÚ smerovať skôr k **unifikácii** alebo **harmonizácii** rodinného práva, prípadne či je vhodnejšie uplatňovať *better law* alebo *common core*.

V demokracii tkvie hľadanie najlepších možných riešení v diskusiách. Podľa nášho názoru je škoda, že nezávislý a nestranný panel akademikov CEFL v podstate nemá možnosti na svoju činnosť. V priestore, akým je Európska únia, kde sa v jedinečnom spoločenstve národov spája toľko originálnych, navzájom sa obohacujúcich kultúr, je potrebné pre harmonizáciu

³⁸ HRUŠÁKOVÁ, M. a Z. KRÁLÍČKOVÁ. 2006. České rodinné právo. 3. preprac. a dopln. vyd. Brno : MU a Doplněk, 2006, 389 s. ISBN: 978-80-7239-192-9, s. 79.

³⁹ BOELE – WOELKI, K., BRAAT, B., CURRY-SUMMER, I. (eds.): 2003. European Family Law in Action. Groundsfor Divorce. Volume I. Antwerpen – Oxford- New York: Intersentia, 2003, ISBN 978-90-509-5295-8; BOELE – WOELKI, K., BRAAT, B., CURRY-SUMMER, I. (eds.): European Family Law in Action. Maintenance between former Spouses. Volume II. Antwerpen – Oxford – New York: Intersentia, 2003, ISBN 978-90-509-5296-5; BOELE – WOELKI, K., BRAAT, B., CURRY-SUMMER, I. (eds.): European Family Law in Action. Parental responsibility. Volume III. Antwerpen – Oxford: Intersentia, 2005, ISBN 978-90-509-5443-3; BOELE – WOELKI, K., BRAAT, B., CURRY-SUMMER, I. (eds.): European Family Law in Action. Property Relations between Spouses. Volume IV. Antwerp – Oxford – Portland: Intersentia, 2009, ISBN 978-90-509-5893-6.

⁴⁰ Prof. JUDr. Milada Hrušáková, CSc. (nar. 1952 Brno) je významná profesorka práva venujúca sa oblasti rodinného práva, 4. dekanka Právnickej fakulty UP v Olomouci (2008 – 2016), členka viacerých vedeckých rád.

jednotlivých právnych predpisov veľa debatovať, hľadať najoptimálnejšie riešenia a tie predkladať príslušným orgánom EÚ.

IX. ZÁVER

V článku sme poukázali na vymedzenie pojmu obydlie, pričom sme sa opierali tak o medzinárodné dokumenty, judikatúru Európskeho súdu pre ľudské práva, ako aj o jednotlivé vnútroštátne právne predpisy.

Spracovali sme problematiku rodinného obydlija podľa práva Českej republiky, obydlie manželov podľa rakúskej právnej úpravy a osobitnú podkapitolu sme venovali problematike ochrany pokojného rodinného prostredia v Slovenskej republike.

Manželské obydlie podľa pripravovaného konceptu slovenského kódexu civilného práva sme porovnávali s príslušnými ustanoveniami českého Občianskeho zákonníka.

V záverečnej časti článku sme si kládli otázku, či dnešná právna úprava v SR poskytuje náležitú ochranu rodinnému obydliu a poukázali sme tiež na potrebu existencie nezávislých medzinárodných panelov odborníkov v súvislosti s harmonizáciou európskeho rodinného práva.

KLÚČOVÉ SLOVÁ

obydlie, rodinné/manželské obydlie, domicil, manželské obydlie podľa českej právnej úpravy, rodinné obydlie podľa rakúskej právnej úpravy, pokojné rodinné prostredie, neodkladné opatrenia, obeť domáceho násillia, harmonizácia európskeho rodinného práva

KEYWORDS

residence, family/marital residence, domicile, marital residence under Czech law, family residence under Austrian law, peaceful family environment, emergency measures, victim of domestic violence, harmonization of European family law

POUŽITÁ LITERATÚRA

1. ABGB – Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch.
2. BEDNÁR, P. 2021. Nájom bytov. Bratislava : Book and Book Publisher, 2021. 135 s., ISBN 978-80-570-2901-4.
3. BOELE – WOELKI, K., BRAAT, B., CURRY-SUMMER, I. (eds.): European Family Law in Action. Maintenance between former Spouses. Volume II. Antwerpen – Oxford – New York: Intersentia, 2003. ISBN 978-90-509-5296-5.
4. BOELE – WOELKI, K., BRAAT, B., CURRY-SUMMER, I. (eds.): European Family Law in Action. Parental responsibility. Volume III. Antwerpen – Oxford: Intersentia, 2005. ISBN 978-90-509-5443-3.
5. BOELE – WOELKI, K., BRAAT, B., CURRY-SUMMER, I. (eds.): European Family Law in Action. Property Relations between Spouses. Volume IV. Antwerp – Oxford – Portland: Intersentia, 2009. ISBN 978-90-509-5893-6.
6. BOELE – WOELKI, K., BRAAT, B., CURRY-SUMMER, I. (eds.): 2003. European Family Law in Action. Groundsfor Divorce. Volume I. Antwerpen – Oxford- New York: Intersentia, 2003. ISBN 978-90-509-5295-8.
7. Brežec proti Chorvátsku (7177/10) Európsky súd pre ľudské práva 18. 6. 2013.
8. Buckley proti Spojenému kráľovstvu (20348/92), Európsky súd pre ľudské práva 29. 9. 1996.
9. EPG – Eingetragene Partnerschaft-Gesetz.
10. Európsky dohovor o ľudských právach, v znení protokolov č. 11, 14 a 15, s dodatkovým protokolom a protokolmi č. 4, 6, 7, 12, 13 a 16.

11. Gesamte Rechtsvorschrift für Ehegesetz.
12. HRUŠÁKOVÁ, M. a Z. KRÁLÍČKOVÁ. 2006. České rodinné právo. 3. preprac. a dopln. vyd. Brno : MU a Doplněk, 2006, 389 s. ISBN: 978-80-7239-192-9.
13. Chiragov a ostatní proti Arménsku (13216/05), Európsky súd pre ľudské práva 16. 6. 2015.
14. LAZAR, J. a kol. 2014. Občianske právo hmotné I. Všeobecná časť. Rodinné právo. Vecné práva. Dedičské právo. 1. vydanie. Bratislava : IURIS LIBRI, spol. s r. o., 2014. 713 s. ISBN 978-80- 89635-08-5.
15. LAZAR, J. a kol. 2014. Občianske právo hmotné II. Záväzkové právo. Právo duševného vlastníctva. 1. vyd. Bratislava : IURIS LIBRI, spol. s r. o., 2014. 573 s. ISBN 978-80-89635-08-5.
16. McCann proti Spojenému kráľovstvu, Európsky súd pre ľudské práva 13. 5. 2008.
17. Menten a ostatní proti Turecku (58/1996/677/867), Európsky súd pre ľudské práva 28. 11. 1997.
18. Niemietz proti Nemecku (13710/88), Európsky súd pre ľudské práva 16. 12. 1992.
19. Prokopovich proti Rusku (58255/00), Európsky súd pre ľudské práva 18. 11. 2004.
20. Rechtsvorschrift für Wohnungseigentumsgesetz 2002.
21. Renata McKay-Kopecka proti Poľsku (45320/99), Európsky súd pre ľudské práva 17. 9. 2006.
22. VEČEŘA, M. a kol. 2013. Teória práva. 5. rozšírené a doplnené vydanie. Bratislava : Euro kódex, 2013. 360 s. ISBN 978-80-8155-001-0.
23. Winterstein a ostatní proti Francúzsku (27013/07), Európsky súd pre ľudské práva 17. 10. 2015.
24. Wohnungseigentumsgesetz 2002 (WEG).
25. Zák. č. 160/2015 Z. z. v znení zák. č. 111/2022 Z. z. Civilný sporový poriadok.
26. Zák. č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore v znení zák. č. 217/2021 Z. z.
27. Zák. č. 274/2017 Z. z. o obetiach trestných činov a o zmene a doplnení niektorých zákonov.
28. Zák. č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení zák. č. 357/2021 Z. z.
29. Zák. č. 40/1964 Zb. v znení zák. č. 394/2019 Z. z. Občiansky zákonník.
30. Zák. č. 89/2012 Sb. Občianský zákoník (verzia 9).

KONTAKTNÉ ÚDAJE AUTORA

JUDr. Mgr. Peter Bednár

doktorand

Paneurópska vysoká škola v Bratislave

Právnická fakulta, Ústav súkromného práva, Tomášikova 20, Bratislava

Telefón: +421 903 321 922

E-mail: peter.bednar@paneurouni.com